

BOSNA i HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
Agencija za predškolsko, osnovno
i srednje obrazovanje

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
Агенција за предшколско, основно
и средње образовање

**ZAJEDNIČKA JEZGRA NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA ZA
UMJETNIČKO PODRUČJE
DEFINISANA NA ISHODIMA UČENJA**

Mostar, 2017.

ZINPP za umjetničko područje definisana na ishodima učenja

Koordinatorica projekta

mr. sc. Marija Naletilić

Voditeljica projekta:

Danica Vasilj

Konsultantice:

dr. sc. Josipa Alviž

mag. art. Lidija Vladić-Mandarić

Projektni tim:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Marija Naletilić, šefica Odjeljenja za Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa

Danica Vasilj, stručna savjetnica za razrednu nastavu

Branka Popić, zamjenica voditeljice, stručna savjetnica za društvene nauke

Prevod sa engleskog jezika:Svjetlana Bjelić, prevoditeljica/izvršna asistentica

Radna grupa:

mr.sc. Marija Naletilić, Danica Vasilj, mr.sc. Branka Popić; mr. slikarstva Tajma Guzin, dr.sc. Maja Hrvanović, Aida Velić, Jadranka Bešo, Iva Sušac, Marjana Brkan, Toni Zlojo, Alma Polić, Tihana Miškić, Mirjana Šarić, Nedim Talić, Kristina Soldo, Anela Bračić i Mubera Muminagić

Projekt podržao Save the Children u BiH

Napomena

Izrazi koji su napisani samo u jednom gramatičkom rodu se odnose podjednako na ženski i muški rod.

SADRŽAJ:

Uvod	4
Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za umjetničko područje definisana na ishodima učenja.....	6
Tabelarni prikaz - oblasti, komponente i ishodi učenja za umjetničko područje u BiH.....	24
Shematski prikaz oblasti i komponenti.....	26
Ključne kompetencije – prožimajuće teme za umjetničko područje u BiH.....	27
Literatura	30

UVOD

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) je izradila *Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa (ZJNPP) za umjetničko područje definisanu na ishodima učenja* po već utvrđenoj metodologiji razvoja Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa: definisane su oblasti koje se sastoje od komponenti, a za svaku komponentu su definisani ishodi učenja¹ te su za svaki ishod učenja definisani pokazatelji koji odražavaju stepen dostizanja ishoda učenja. Pokazatelji su definisani u skladu sa razvojnim uzrastom djeteta na kraju predškolskog odgoja i obrazovanja (uzrast od 5, 6 godina), na kraju trećeg razreda (uzrast od 8, 9 godina), na kraju šestog razreda (uzrast od 11, 12 godina), na kraju devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (uzrast od 14, 15 godina) i na kraju srednjoškolskog obrazovanja (uzrast od 18, 19 godina). U periodu od septembra do kraja novembra 2016. godine je realizovan proces izrade Dokumenta, a u decembru 2016. godine su završeni okrugli stolovi gdje su odgajatelji, učitelji, nastavnici i profesori, direktno uključeni u odgojno-obrazovni proces, imali uvid u Dokument i priliku dati komentare, nakon čega je urađena revizija Dokumenta, kako bismo izradili konačnu verziju.

Polazna osnova za izradu *Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za umjetničko područje definisane na ishodima učenja* je *Identifikacija ključnih kompetencija i životnih vještina u BiH (2011.)*, te rezultati analize važećih NPP-a u BiH, Kanadi, Australiji, Velikoj Britaniji, Finskoj, Sloveniji, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj.

Tokom definisanja *Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za umjetničko područje definisane na ishodima učenja* su učestvovali predstavnici pedagoških zavoda, Zavoda za školstvo Mostar, odgajatelji, učitelji, nastavnici, srednjoškolski profesori, univerzitetski profesori i stručni savjetnici Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Pri definisanju mjerljivih, konkretnih i jasnih ishoda učenja i pokazatelja² Radna grupa je koristila aktivne glagole u prezentu, na osnovu revidirane Blumove taksonomije, koji odražavaju znanje, vještine i stavove, odnosno kompetencije važne za život u 21. vijeku.

Temelji učenja umjetničkog područja su:

- razvijanje kreativnosti i kritičkog mišljenja kod učenika kao metakompetencija neophodnih za njihovu kvalitetnu integraciju u savremeno društvo i nošenje sa složenim zahtjevima savremenog života;
- razvijanje opažaja, usvajanje vizualnog/likovnog jezika, kao preduslova vizualne pismenosti;
- praktično i teorijsko upoznavanje likovnih tehnika i alata;
- osposobljavanje za razumijevanje vizualne okoline, njeno kritičko prosuđivanje i vrednovanje te poticanje na aktivni doprinos njenom oblikovanju;
- poticanje na učestvovanje u kulturnim i umjetničkim događajima, upoznavanje s različitim kulturnim institucijama i razvijanje pozitivnog stava prema kulturnoj baštini, ističe se uloga likovne umjetnosti i stvaralaštva u oblikovanju osobnog identiteta učenika, identiteta njegove uže i šire zajednice te u širem društvenom kontekstu;
- razvijanje kreativnosti, poticanje maštovitosti i sposobnosti iznalaženja višestrukih rješenja, učenje produkcije, razvoja i realizacije ideja, razvoja kritičnosti i sposobnosti argumentacije, njegovanje individualnih osobnosti učenika i njegove potrebe za stvaranjem i istraživanjem;
- razumijevanje multikulturalnosti kao vrijednosti u savremenim globalizacijskim procesima;
- razvoj *psihološkog načela* koje uzima u obzir činjenicu da učenici vole muziku i da se njom žele aktivno baviti (pjevati, svirati), naravno koliko je isto moguće, jer njihova dob, potom i škola, nisu samo vrijeme i mjesto pripreme za život, nego su i život sam;
- razvoj *kulturno-estetskog načela* koje polazi od toga da nastava muzike učenika treba pripremati za život, tj. osposobljavati ga da već za vrijeme, ali i nakon škole, bude kompletan korisnik muzičke kulture;

¹Vidjeti u prilogu 1. Oblasti, komponente i ishodi učenja i prilogu 1.1 Shema oblasti i komponente

²Brojevi definisanih ishoda u Dokumentu prate pokazatelje pod istim brojem, ali za različiti uzrast

- upoznavanjem muzike vlastite kulture i muzike svijeta učenici razvijaju svijest o različitim, ali jednako važnim pojedincima, narodima, kulturama, religijama i običajima, a smislenim povezivanjem sadržaja i integrativnim pristupom muzičkim pojavama učenici usvajaju muzičko-izražajne komponente, ideje, koncepte i principe organizacije muzičkog djela.

Takođe, uključene su ključne kompetencije učiti kako se uči, socijalna i građanska kompetencija, matematička pismenost, kompetencija u nauci i tehnologiji, informatička pismenost, samoinicijativa i poduzetnička kompetencija, jezičko-komunikacijska kompetencija, kulturna svijest i kulturno izražavanje i kreativno-produktivna kompetencija. Pobrajane ključne kompetencije su uključene u Dokumentu kao prožimajuće teme za umjetničko područje u definisanim pokazateljima.³

Cilj Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za umjetničko područje definisane na ishodima učenja je odgoj pažnje i opažaja; razvijanje vizualne/likovne pismenosti kroz usvajanje, razumijevanje i primjenjivanje osnovnih pojmova likovnog jezika; razvijanje likovnog/vizualnog mišljenja učenika; upoznavanje različitih oblika i vrsta umjetničkog izražavanja kroz praktičan i istraživački rad; razvijanje likovnog stvaralaštva i kreativnog mišljenja učenika kroz produkciju ideja i rješavanje problema; korištenje različitih oblika analitičke i kritičke refleksije na vlastito i tuđe likovno stvaralaštvo te umjetničko stvaralaštvo likovnih umjetnika; istraživanje i analiziranje uticaja društveno-historijskog konteksta na različite pojave i mijene u likovnoj umjetnosti; istraživanje i analiziranje uticaja likovne umjetnosti na društvene mijene u prošlosti i sadašnjosti i njene uloge u popularnoj kulturi i svakodnevnom životu; upoznavanje učenika s vrijednostima umjetničke i kulturne baštine Bosne i Hercegovine, s važnošću njenog očuvanja i njenim mjestom u globalnom umjetničkom i kulturnom kontekstu; upoznavanje s različitim muzejsko-galerijskim, umjetničkim, naučnim i kulturnim institucijama kao alternativnim mjestima poučavanja koja omogućuju neposredni dodir sa umjetničkim djelima, susret sa umjetnicima i različitim stručnjacima iz umjetničkog i kulturnog područja te provođenje različitih stvaralačkih i odgojno-obrazovnih aktivnosti.

Stvoriti temeljna znanja i pozitivan odnos prema muzičkoj kulturi svoga i drugih naroda, razlikovati i vrednovati muzička umjetnička djela različitih stilskih perioda, primjenjivati osnove pismenosti u području muzičke kulture i umjetnosti, razvijati komunikacijske vještine putem muzičkog umjetničkog izraza, razvijati razumijevanje i osobnu odgovornost za stvaralački proces te moći kritički procijeniti vlastiti muzički izraz i izraz drugih, razvijati saradničke odnose i empatiju u zajedničkim aktivnostima i stvaralačkom radu sa vršnjacima, razvijati kreativnost kao metakompetencije, razvijati zanimanje, estetsko iskustvo i osjetljivost te kritičnost za vizualnu, filmsku, medijsku, govornu, dramsku, plesnu te posebno muzičku umjetnost i izražavanje, razvijati pozitivan stav i skrb za muzičku estetiku i kulturu životne okoline, te aktivno učestvovanje u kulturnom muzičkom životu zajednice i razvijati razumijevanje odnosa između muzičke umjetnosti i stvarnosti

³ Vidjeti u prilogu 2. Ključne kompetencije – prožimajuće teme za umjetničko područje

ZJNPP za umjetničko područje definirana na ishodima učenja

OBLAST:		1. STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA		
Komponenta:		1. Osnovna izražajna sredstva i principi likovne umjetnosti		
Ishodi učenja:				
1. analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima				
2. procjenjuje i uspoređuje likovne principe u svom okruženju				
3. likovno oblikuje cjeline polazeći od likovnih principa				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Uočava likovne elemente na odabranim umjetničkim djelima. 1b. Razlikuje likovne elemente uz pomoć odgajatelja.	1a. Opisuje osnovna izražajna sredstva i načela u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te u zadanim/odabranim umjetničkim djelima.	1a. Objašnjava izražajna sredstva i principe likovne forme u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te zadanim/odabranim umjetničkim djelima.	1a. Analizira izražajna sredstva i principe likovne forme u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te njemu poznatim umjetničkim djelima.	1a. Daje kritički osvrt na izražajna sredstva i principe likovne forme u njemu poznatim i novim umjetničkim djelima.
2a. Doživljava svim osjetilima likovne principe u neposrednom okruženju, uz poticaj i podršku. 2b. Opisuje jednostavnim riječima likovne principe u neposrednom okruženju na zadanim primjerima, uz poticaj i podršku.	2a. Doživljava svim osjetilima likovne principe u neposrednom okruženju i opisuje ih na zadanim primjerima.	2a. Uspoređuje likovne principe na primjerima u neposrednom okruženju.	2a. Analizira likovne principe na primjerima u neposrednom okruženju.	2a. Funkcionalno i estetski primjenjuje usvojeno znanje o likovnim principima na primjerima u neposrednom okruženju.

3a. Oblikuje jednostavnije cjeline, uz poticaj i podršku.	3a. Oblikuje jednostavnije cjeline polazeći od postavljenog likovnog problema.	3a. Oblikuje cjeline u skladu s postavljenim likovnim problemom.	3a. Stiče vještine likovnog oblikovanja polazeći od razumijevanja jedinstva likovnih principa.	3a. Inovira, varira i eksperimentiše u oblikovanju cjelina polazeći od razumijevanja jedinstva likovnih elemenata.
Komponenta:		2. Likovni mediji i tehnike		
Ishodi učenja:				
1. istražuje različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom vizualnom izražavanju				
2. istražuje likovne medije, tehnike i alate u umjetničkim djelima				
3. povezuje stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i u vlastitom životu				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Isprobava likovne medije, tehnike i alate, uz poticaje i podršku.	1a. Isprobava samostalno likovne medije, tehnike i alate. 1b. Opisuje i izražava obilježja likovnih medija, tehnika i alata.	1a. Inventivno upotrebljava likovne medije, tehnike i alate u vlastitom stvaralaštvu.	1a. Eksperimentiše s likovnim medijima, tehnikama i alatima isprobavajući njihove mogućnosti. 1b. Istražuje vlastiti izraz.	1a. Kritički prosuđuje međuodnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih i novih umjetničkih djela te u vlastitom stvaralaštvu.
2a. Prepoznaje i imenuje neke različite likovne medije, tehnike i alate, uz poticaj i podršku.	2a. Imenuje i opisuje različite likovne medije, tehnike i alate.	2a. Objasnjava međuodnos između likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih umjetničkih djela.	2a. Analizira međuodnos između likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih umjetničkih djela.	2a. Kritički prosuđuje međuodnos likovnih medija, tehnika i alata te formalnih obilježja na primjerima njemu poznatih i novih umjetničkih djela.

3a. Prepoznaje povezanost vlastitog iskustva i znanja o likovnim medijima i tehnikama kroz igru, uz poticaj i podršku.	3a. Povezuje usvojeno znanje o likovnim medijima i tehnikama s vlastitim iskustvom, uz poticaj i podršku kroz igru.	3a. Povezuje usvojeno znanje o likovnim medijima i tehnikama s vlastitim iskustvom, uz poticaj i podršku.	3a. Povezuje usvojeno znanje o likovnim materijalima, tehnikama i alatima sa znanjima iz drugih nastavnih predmeta te vlastitim iskustvom u svakodnevnom životu.	3a. Stavlja u vezu usvojeno znanje o likovnim medijima, tehnikama i alatima s vlastitim iskustvom.
Komponenta:		3. Stvaralački/istraživački proces		
Ishodi učenja:				
1. predlaže idejna rješenja i inovacije				
2. procjenjuje i primjenjuje faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa				
3. stvara kreacije i rekonponuje				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Odgovara na predložena idejna rješenja.	1a. Nadograđuje predložena idejna rješenja vlastitim inovacijama, uz podršku.	1a. Nadograđuje predložena idejna rješenja vlastitim inovacijama.	1a. Izražava vlastiti doživljaj kroz umjetničku praksu koristeći različita likovna rješenja i inovacije, uz podršku nastavnika.	1a. Izražava vlastita uvjerenja kroz umjetničku praksu koristeći različita likovna rješenja i inovacije.
2a. Prepoznaje faze stvaralačkog procesa na temelju vlastitog stvaralačkog rada, uz poticaj i podršku.	2a. Opisuje faze stvaralačkog procesa na temelju vlastitog stvaralačkog rada.	2a. Prepoznaje redoslijed faza stvaralačkog procesa i svjesno ih koristi u organizaciji vlastitog rada.	2a. Analizira i primjenjuje faze stvaralačkog procesa.	2a. Daje kritički osvrt na faze stvaralačkog i istraživačkog procesa.
3a. Kombinuje vlastite kreacije, uz poticaj i podršku.	3a. Rekonponuje vlastitu kreaciju.	3a. Rekonponuje predloženo rješenje.	3a. Reinterpretira ideju umjetničkih djela kroz vlastite kreacije i rekonpozicije samostalno po zadanom mediju.	3a. Reinterpretira ideju umjetničkih djela kroz vlastite kreacije i rekonpozicije samostalno u odabranom mediju po vlastitom izboru.

OBLAST:		2. PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA		
Komponenta:		1. Vizualno mišljenje i pismenost		
Ishodi učenja:				
1. posmatra i percipira, istraživački, različite vizualne i likovne sadržaje				
2. koristi vizualni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju				
3. primjenjuje vlastitu vizualnu pismenost u svakodnevnom životu				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Odgovara na različite vizualne i likovne sadržaje.	1a. Uočava redosljed faza istraživačkog posmatranja i uz veću podršku koristi ih pri opažanju odabranih vizualnih i likovnih sadržaja.	1a. Prepoznaje redosljed faza istraživačkog posmatranja i koristi ih pri opažanju odabranih vizualnih i likovnih sadržaja.	1a. Koristi faze istraživačkog posmatranja pri opažanju različitih vizualnih i likovnih sadržaja.	1a. Samoinicijativno i svjesno istraživački posmatra i opaža različite vizualne i likovne sadržaje.
2a. Primjenjuje elementarnu likovnu terminologiju/likovni jezik, uz poticaj i podršku.	2a. Primjenjuje odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u opisu vlastitog i tuđeg stvaralaštva te na primjeru njemu poznatih umjetničkih djela, uz podršku.	2a. Primjenjuje odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u opisu vlastitog i tuđeg stvaralaštva te na primjeru njemu poznatih umjetničkih djela.	2a. Primjenjuje odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u analizi vlastitog i tuđeg stvaralaštva te na primjeru njemu poznatih umjetničkih djela.	2a. Primjenjuje odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u analizi i interpretaciji vlastitog i tuđeg stvaralaštva te na primjeru njemu poznatih i novih umjetničkih djela.
3a. Prepoznaje osnove vizualne pismenosti, uz poticaj i podršku.	3a. Primjenjuje osnove vizualne pismenosti na zadanim primjerima iz svakodnevnog života, uz podršku.	3a. Primjenjuje osnove vizualne pismenosti na zadanim primjerima iz svakodnevnog života.	3a. Uočava važnost vlastite vizualne pismenosti u svakodnevnim situacijama te vlastitom razvoju (samopouzdanje, kritičnost, samosvijest).	3a. Aktivno i kritički primjenjuje vlastitu vizualnu pismenost u svakodnevnim situacijama te kao sredstvo što kvalitetnije integracije u savremeno društvo.

Komponenta:		2. Znanje o umjetnosti		
Ishodi učenja:				
1. istražuje djela i različite vrste likovnih i vizualnih umjetnosti				
2. utvrđuje važnost i ulogu kulturno-umjetničkih institucija				
3. analizira kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike)				
4. primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Uočava i istražuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti, uz poticaj i podršku.	1a. Imenuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti. 1b. Razlikuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti.	1a. Opisuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti. 1b. Uspoređuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti.	1a. Analizira različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti.	1a. Interpretira različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti. 1b. Kritički vrednuje različite oblike likovnih i vizualnih umjetnosti.
2a. Prepoznaje osnovne kulturno-umjetničke institucije iz neposrednog okruženja, uz poticaj i podršku.	2a. Imenuje osnovne kulturno-umjetničke institucije na osnovu neposrednog iskustva.	2a. Razlikuje kulturno-umjetničke institucije u društvu na osnovu neposrednog iskustva.	2a. Objašnjava ulogu različitih kulturno-umjetničkih institucija u društvu na osnovu neposrednog iskustva.	2a. Kritički vrednuje ulogu različitih kulturno-umjetničkih institucija u društvu.
3a. Nije primjenjivo.	3a. Nije primjenjivo.	3a. Nije primjenjivo.	3a. Opisuje glavne stilske karakteristike na njemu poznatim umjetničkim djelima, uz podršku.	3a. Analizira glavne stilske karakteristike na njemu poznatim i novim umjetničkim djelima. 3b. Daje kritički osvrt na međuodnos između različitih konteksta i stilova umjetničkih djela.

4a. Nije primjenjivo.	4a. Nije primjenjivo.	4a. Nije primjenjivo.	4a. Primjenjuje osnovno znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela, uz podršku.	4a. Primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela.
Komponenta:		3. Doživljaj, analiza djela i kritički osvrt		
Ishodi učenja:				
1. analizira umjetnička djela donoseći vlastiti kritički stav				
2. daje kritički osvrt i vrednuje vlastiti i tuđi stvaralački i istraživački rad				
3. uspoređuje likovna djela i vizualne pojave iz neposrednog okruženja uspostavljajući kvalitativne odnose				
4. analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja				
5. donosi kritički sud o kulturno-umjetničkim događajima				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Izražava doživljajnu emociju posmatrajući određena likovna djela, uz poticaj i podršku.	1a. Opisuje svojim riječima vlastiti doživljaj djela osnovan na idejnim, tematskim, sadržajnim i formalnim elementima djela, uz podršku.	1a. Opisuje osobni doživljaj djela osnovan na idejnim, tematskim, sadržajnim i formalnim elementima djela.	1a. Obrazlaže stavove o njemu poznatom likovnom djelu, osnovane na njegovoj cjelovitoj analizi likovnog djela.	1a. Odabire tipove analiza u svrhu izražavanja kritičkog stava o djelu te argumentuje odabir odgovarajuće vrste analize u interpretaciji likovnog djela.
2a. Opisuje emocije koje u njemu izaziva vlastiti i tuđi rad jednostavnim riječima.	2a. Opisuje i uspoređuje doživljaj vlastitog i tuđeg rada jednostavnim riječima.	2a. Procjenjuje ishod ili rezultat vlastitog i tuđeg rada po zadanim kriterijima.	2a. Daje kritički osvrt na vlastiti i tuđi rad po zadanim kriterijima.	2a. Daje kritički osvrt na vlastiti i tuđi rad te ga argumentovano vrednuje po zadanim kriterijima.
3a. Prepoznaje kvalitativne odnose između likovnih djela i vizualnih pojava iz neposrednog okruženja po zadanim kriterijima.	3a. Uočava kvalitativne odnose između likovnih djela i vizualnih pojava iz neposrednog okruženja po zadanim kriterijima.	3a. Upoređuje kvalitativne odnose između likovnih djela i vizualnih pojava iz neposrednog okruženja po zadanim kriterijima.	3a. Daje kritički osvrt upoređujući likovna djela i vizualne pojave iz neposrednog okruženja po zadanim kriterijima uspostavljajući	3a. Daje kritički osvrt upoređujući likovna djela i vizualne pojave iz neposrednog okruženja primjenom znanja o historijsko-umjetničkoj

			kvalitativne odnose.	analizi uspostavljajući kvalitativne odnose.
4a. Prepoznaje ključne primjere kulturne baštine u BiH iz neposrednog okruženja, uz poticaj i podršku.	4a. Opisuje svojim riječima ključne primjere kulturne baštine u BiH iz neposrednog okruženja.	4a. Objašnjava važnost kulturne baštine u BiH iz neposrednog okruženja.	4a. Potkrepljuje argumentima važnost kulturne baštine osnovane na cjelovitoj analizi zadanih primjera kulturne i umjetničke baštine u BiH.	4a. Kritički procjenjuje važnost kulturne baštine u BiH na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednog iskustva. 4b. Predlaže vlastita rješenja zaštite kulturne baštine u BiH.
5a. Interpretira na različite načine svoj doživljaj određenog kulturno-umjetničkog događaja, uz poticaj i podršku.	5a. Opisuje svojim riječima doživljaj kulturnog događanja.	5a. Objašnjava svojim riječima vlastito mišljenje o kulturnom događaju usmenim ili pisanim putem.	5a. Demonstrira kulturu posjećivanja izložbi i kulturnih događaja kontinuiranim bilježenjem svojih promišljanja o viđenom.	5a. Daje kritički osvrt na odabrani kulturni događaj potkrepljujući argumentima važnost toga događaja za njega samog kao i za širu zajednicu. 4b. Učestvuje aktivno u kulturno-umjetničkom životu na nivou lokalne zajednice.

OBLAST:		3. ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA		
Komponenta:		1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini		
Ishodi učenja:				
1. istražuje prostor primjenjujući znanje o arhitektonskim djelima i urbanističkim cjelinama (u neposrednoj okolini)				
2. utvrđuje važnost kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebni predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu				
3. analizira vizualne znakove primjenjujući znanje o vizualnoj komunikaciji				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Istražuje neposredno prostor i uočava odnose elemenata kroz funkciju i estetiku na osnovu viđenog te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu, uz poticaj i podršku.	1a. Istražuje neposredno prostor i uočava odnose elemenata kroz funkciju i estetiku na osnovu viđenog te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu, uz podršku.	1a. Istražuje neposredno prostor i na temelju vlastitog iskustva opisuje odnos između funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu, uz podršku.	1a. Istražuje neposredno prostor i na temelju vlastitog iskustva analizira međudnos funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu, uz podršku.	1a. Istražuje neposredno prostor i na temelju vlastitog iskustva utvrđuje važnost međudnosa funkcionalnosti i estetike u arhitekturi i urbanizmu te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu i istraživačkom radu.
2a. Istražuje neposredno upotrebne predmete i uočava odnose elemenata kroz funkciju i estetiku na osnovu viđenog te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu, uz poticaj i podršku.	2a. Istražuje neposredno upotrebne predmete i uočava odnose elemenata kroz funkciju i estetiku te primjenjuje iskustva u vlastitom stvaralaštvu, uz podršku.	2a. Opisuje međudnos funkcionalnosti i estetike na njemu poznatim i odabranim primjerima upotrebni predmeta, primjenjujući usvojeno znanje o primijenjenim umjetnostima u vlastitom stvaralaštvu, uz podršku.	2a. Analizira međudnos funkcionalnosti i estetike na njemu poznatim i odabranim primjerima upotrebni predmeta, primjenjujući usvojeno znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu u vlastitom stvaralaštvu.	2a. Daje kritički osvrt na međudnos funkcionalnosti i estetike na njemu poznatim i odabranim primjerima upotrebni predmeta, primjenjujući usvojeno znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu u vlastitom stvaralaštvu.

3a. Istražuje vizualne znakove u neposrednom okruženju kroz vlastito stvaralaštvo, uz poticaj i podršku.	3a. Istražuje i opisuje različite vizualne znakove u neposrednom okruženju primjenjujući usvojeno znanje u vlastitom stvaralaštvu, uz poticaj i podršku.	3a. Opisuje uticaj oblikovanja vizualnih znakova u komuniciranju odgovarajuće poruke primjenjujući usvojeno znanje u vlastitom stvaralaštvu.	3a. Analizira uticaj likovnog oblikovanja vizualnih znakova u komuniciranju odgovarajuće poruke primjenjujući usvojeno znanje u vlastitom stvaralaštvu.	3a. Procjenjuje ulogu vizualne komunikacije u medijima 3b. Demonstrira vlastito poznavanje medija primjenjujući usvojeno znanje o vizualnim znakovima i vizualnoj komunikaciji u vlastitom stvaralaštvu i istraživanjima.
Komponenta:		2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti		
Ishodi učenja:				
1. utvrđuje važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije u vlastitom i tuđem stvaralaštvu				
2. analizira kako kreativni procesi, elementi umjetničkog djela, principi dizajna pridonose komuniciranju poruke umjetničkog djela				
3. istražuje različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1.a. Izražava svoje misli i osjećanja likovnim jezikom (crtu, sliku, modeluje,..) 1.b. Opisuje svojim riječima poruku vlastitog likovnog izraza, uz poticaj i podršku	1a. Opisuje svojim riječima željenu poruku vlastitog rada.	1a. Objašnjava načine komuniciranja željene poruke u vlastitom i tuđem stvaralaštvu.	1a. Analizira uspješnost komuniciranja željene poruke u vlastitom i tuđem stvaralaštvu.	1a. Daje kritički osvrt o učinkovitosti likovnog komuniciranja poruka u ličnom stvaralaštvu.
2a. Nije primjenjivo.	2a. Opisuje svojim riječima na koji način likovni elementi umjetničkog djela te njegove sadržajne karakteristike pridonose prenoše-	2a. Objašnjava na koji način likovni elementi umjetničkog djela te njegove sadržajne karakteristike pridonose prenošenju/komunicira	2a. Analizira na koji način likovni elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinose prenošenju/komuniciranj	2a. Daje kritički osvrt na koji način likovni elementi umjetničkog djela te njegove stilske i sadržajne karakteristike doprinose prenošenju/komuniciranj

	nju/komuniciranju i razumijevanju umjetnikove intencije i/ili poruke djela, uz podršku.	nju i razumijevanju umjetnikove intencije i/ili poruke djela.	u i razumijevanju umjetnikove intencije i/ili poruke djela.	u i razumijevanju umjetnikove intencije i/ili poruke djela.
3a. Nije primjenjivo.	3a. Nije primjenjivo.	3a. Nije primjenjivo.	3a. Istražuje na koji način različite likovne pojave i oblici likovnog stvaralaštva zahtijevaju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje, uz poticaj i podršku.	3a. Istražuje na koji način različite likovne pojave i oblici likovnog stvaralaštva zahtijevaju različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje.
Komponenta:		3. Društvena uloga umjetnosti		
Ishodi učenja:				
1. utvrđuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima				
2. daje kritički osvrt na međuuicaj likovne umjetnosti i društva				
3. utvrđuje važnost kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju vlastitog identiteta				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Nije primjenjivo.	1a. Nije primjenjivo.	1a. Opisuje ulogu likovne umjetnosti, spomeničke baštine i umjetnika u zajednici.	1a. Objašnjava značenje likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima i kulturama.	1a. Istražuje ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima i kulturama.
2a. Nije primjenjivo.	2a. Nije primjenjivo.	2a. Nije primjenjivo.	2a. Objašnjava uticaj historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu poznatim likovnim djelima.	2a. Daje kritički osvrt o uticaju historijskih i društvenih okolnosti na likovno stvaralaštvo na njemu poznatim i novim likovnim djelima.

3a. Prepoznaje uticaj kulturne baštine na vlastiti identitet.	3a. Uočava uticaj kulturne baštine na vlastiti identitet.	3a. Opisuje uticaj kulturne baštine na vlastiti identitet.	3a. Objašnjava svojim riječima uticaj kulturne baštine na vlastiti identitet.	3a. Kritički vrednuje ulogu i važnost odabranog primjera kulturno-umjetničke baštine za razumijevanje sebe samih, drugih pojedinaca i društva u kojim su nastali.
OBLAST:		4. SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE		
Komponenta:		Muzički stilski periodi		
Ishodi učenja:				
1. objašnjava karakteristike pojedinih muzičkih stilova i oblika				
2. prepoznaje muzička djela kompozitora kroz stilove				
3. utvrđuje estetsku važnost muzike				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Razvija muzički ukus. 1b. Upoznaje bogatstvo i šarolikost muzičkih stilova. 1c. Razvija muzičku memoriju. 1d. Prepoznaje i imenuje neke od jednostavnih oblika muzičkog djela (brojalica, uspavanka, tematska prikladna pjesmica).	1a. Prepoznaje slušno umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku. 1b. Sluša aktivno muziku. 1c. Opisuje doživljaj i stav nakon susreta s muzičkim djelima uživo ili sa snimke.	1a. Opisuje melodije koje se izvode u pojedinim stilskim periodima. 1b. Prepoznaje dijelove složenih muzičkih oblika (motiv, fraza, teme, dvodijelne i trodijelne oblike). 1c. Razlikuje muzičke vrste kao jednostavačne i višestavačne.	1a. Analizira više stilskih pravaca. 1b. Analizira pjesme različitih vrsta i žanrova. 1c. Uočava strukturu slušanog muzičkog djela (kantate, opere, operete itd.).	1a. Daje kritički osvrt na muzičko-stilske periode, vrste muzike, muzičke pravce i žanrove u društveno-historijskom i kulturnom kontekstu. 1b. Detaljno analizira i uspoređuje muzičko-izražajne komponente kao što je oblik muzičkog djela istaknutih kompozicija umjetničke, tradicionalne i popularne muzike.

2a. Prepoznaje ranije naučene pjesmice na osnovu melodije. 2b. Slušno razlikuje karakter muzičkog djela kroz uticaj na vlastite emocije (tužno, radosno).	2a. Prepoznaje kompozitora i njegovo djelo.	2a. Uočava razliku među vrstama muzike.	2a. Analizira slušajući izražajna sredstva muzike (tempo, dinamiku, karakter).	2a. Daje kritički osvrt o djelima kompozitora različitih stilskih perioda uz sposobnost estetskog doživljaja.
3a. Uočava estetski ugođaj muzike.	3a. Stvara muzički ukus.	3a. Definiše vlastite stavove o muzici.	3a. Stvara kriterije za vrednovanje muzike.	3a. Primjenjuje muzičku umjetnost kao sredstvo svog izraza.
Komponenta:		2. Vokalna i instrumentalna muzika		
Ishodi učenja:				
1. razlikuje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu muziku				
2. razlikuje vrste pjevačkih glasova te reproducira solo i grupno pjevanje				
3. prepoznaje muzičke instrumente i sastave				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Prepoznaje lijepo, tačno i izražajno pjevanje i sviranje.	1a. Razlikuje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu muziku.	1a. Uočava muzička djela namijenjena isključivo pjevanju uz pratnju muzičkih instrumenata.	1a. Opisuje vokalnu i instrumentalnu muziku.	1a. Kritički analizira i povezuje značaj vokalnog, instrumentalnog i vokalno-instrumentalnog djela.
2a. Prepoznaje muške i ženske pjevačke glasove. 2b. Razlikuje govor, ritmizirani govor i pjevanje. 2c. Vježba pravilno disanje i jasan izgovor riječi.	2a. Uspoređuje vrste glasova po opsegu. 2b. Zapaža razlike u visini, jačini i trajanju tona. 2c. Primjenjuje pravila tačnog pjevanja (intonaciju, artikulaciju, dikciju) koja dovode do	2a. Prepoznaje i imenuje duboke, srednje i visoke muške i ženske pjevačke glasove u solističkim i grupnim izvođenjima. 2b. Utvrđuje znanja o vokalnoj muzici (solo pjevanje i grupno	2a. Razlikuje vrste pjevačkih grupa. 2b. Aktivno učestvuje u zajedničkom izvođenju pjesme / kompozicije i upoređuje vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih učenika.	2a. Analizira slog višeglasnog pjevanja u različitim muzičkim žanrovima. 2b. Reproducira muziku u okviru slobodnih aktivnosti (horsko pjevanje, bend, folklorna grupa).

2d. Razvija samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi u socijalnoj interakciji.	kvalitetnijeg grupnog muziciranja. 2d. Reproducira pjesme uz dinamičko nijansiranje.	pjevanje) i razlikuje vrste pjevačkih horova. 2c. Reproducira dvoglasno pjevanje. 2d. Reproducira tačno odsvirani početni ton, dikciju i pravovremeno uzimanje daha (fraziranje).	2c. Pjeva individualno i u različitim grupama na internim i javnim priredbama.	2c. Uspoređuje i analitički sluša sve izvođačke uloge. 2a. Analizira i uspoređuje tehnike vokalnog izvođenja.
3a. Prepoznaje i zapaža razlike u visini, jačini i trajanju tona. 3b. Prepoznaje i razlikuje grupne i solističke sadržaje muzičkog djela.	3a. Prepoznaje zvuk i izgled instrumenata po grupama.	3a. Razlikuje grupe instrumenata koji čine simfonijski orkestar i tradicionalne instrumente. 3b. Planira posjetu muzičkim institucijama.	3a. Opisuje ulogu i značaj instrumenata i instrumentalnih izvođačkih sastava u muzici 3b. Povezuje izvođačke sastave sa određenim muzičkim stilovima.	3a. Uspoređuje i kritički analizira organizaciju sličnih i različitih muzičkih vrsta (instrumentalni muzički sastavi).
OBLAST:		5. STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA		
Komponenta:		1. Pjevanje po sluhu i notnom tekstu		
Ishodi učenja:				
1. razvija muzikalnost i muzičko pamćenje				
2. razvija intonativno tačno pjevanje i muzičku pismenost				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Razvija i kultivira dječiji glas. 1b. Prepoznaje veliki broj pjesmica, brojalica i muzičkih igara. 1c. Razvija muzičku memoriju.	1b. Koristi svoj glas. Ekspresivno. 1c. Analizira utiske o karakteru pjesme, te ritam i dinamiku.	1a. Razlikuje i opisuje kanon i solo pjesmu. 1b. Razlikuje dur i mol te kadencu kompozicije.	1a. Analizira vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih. 1b. Kombinuje solističko i grupno izvođenje.	1a. Kritizira i utvrđuje važnost aktivnog slušanja muzike i izvođenja po sluhu. 1b. Daje kritički osvrt na zapamćene melodije.

1d. Razlikuje lijepo i izražajno pjevanje.				
2a. Razvija osjećaj za visinu tona, trajanje i kvalitet zvuka. 2b. Prepoznaje melodiju u različitim varijantama, prateći ritam rukama, glavom ili ostalim pokretima tijela	2a. Utvrđuje osnovnu melodiju (temu pjesme) i intonaciju kroz prikladne muzičke primjere. 2b. Razlikuje muzičke znakove u notnom tekstu (dinamika, tempo) note i pauze po trajanju, te repeticiju. 2c. Reproducira melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notnom tekstu.	2a. Utvrđuje osnovne karakteristike dur i mol ljestvica. 2b. Primjenjuje složenije ritamske figure (triola, sinkopa). 2c. Opisuje muziku s jednostavnom formom, melodijom i ritmom. 2d. Analizira čisto, tačno pjevanje i pravilno izgovaranje slogova u tekstu. 2e. Razlikuje jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, te proste i složene taktove.	2a. Analizira smjer kretanja melodije (s naznakom na melodijske skokove). 2b. Analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom, ritamskim slogovima uz kucanje. 2c. Uspoređuje i pokazuje pravilno izmjenjivanje teških i lakih jedinica unutar jednog takta.	2a. Daje kritički osvrt na zadane melodije (s posebnim osvrtom na solističko i grupno pjevanje). 2b. Uspoređuje i daje kritički osvrt na tonsku građu. 2c. Analizira muzički aranžman.
Komponenta:		2. Sviranje po notnom tekstu i improvizacija		
Ishodi učenja:				
1. primjenjuje notni zapis na instrumentariju 2. razvija muzičku pismenost 3. reproducira grupno muziciranje (hor i instrumentalni sastavi)				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Razlikuje sviranje ritma i sviranje melodije. 1b. Prepoznaje i imitira zvukove koji ga okružuju.	1a. Razlikuje instrumente školskog instrumentarija. 1b. Reproducira ritam i metar brojlica na udaraljka.	1a. Reproducira kraće instrumentalne kompozicije na melodijskim udaraljka (ili nekom drugom	1a. Uspoređuje i improvizuje notne zapise prema mogućnostima izvođenja na zadanom instrumentu.	1b. Daje kritički osvrt na instrumentalnu pratnju, aranžman.

		melodijskom instrumentu). 1b. Reproducira muziku u okviru slobodnih aktivnosti kroz grupno muziciranje.		
2a. Prepoznaje muzički rječnik: pjevanje, sviranje, muzika, muzička priredba. 2b. Prepoznaje glasne i tihe, visoke i duboke tonove. 2c. Razlikuje melodijske igre od improvizacije.	2a. Stvara melodiju na zadani tekst i razvija osjećaj za muzičku agogiku.	2a. Primjenjuje osnove muzičkog pisma i stvara muziku uz primjenu notnog teksta, tempa i dinamike izvođenja.	2a. Analizira zadani tekst i stvara melodiju (određuje mjeru / takt) i promjenu tempa tokom izvođenja. 2b. Koristi muzičku terminologiju u analizi.	2a. Daje kritički osvrt na različite notne zapise. 2b. Stvara notni zapis uz primjenu muzičkih znakova na instrumentariju bez pomoći nastavnika.
3a. Reproducira jednoglasno pjevanje. 3b. Razvija muzikalnost sa specifičnim sposobnostima (prepoznaje i oponaša zvukove).	3a. Razvija osjećaj za grupno muziciranje (kultura ponašanja u sklopu muzičke grupe).	3a. Stvara pozitivnu sliku i razvija svijest o značaju svakog pojedinca u vokalnom i instrumentalnom ansamblu.	3a. Pjeva samostalno, te u ansamblu uz ritmičku pratnju instrumenata koje ima na raspolaganju.	3a. Eksperimentiše s novim zvukovima kao pojedinac ili u grupama. 3b. Daje kritički osvrt na vokalne / instrumentalne sastave i tehnike pjevanja i sviranja.

OBLAST:		6. ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI		
Komponenta:		1. Stvaranje i vizualizacija muzike		
Ishodi učenja:				
1.opisuje muziku kroz likovno i tekstualno izražavanje				
2.primjenjuje stečena znanja u muzičkoj teoriji i praksi (kombinuje riječi, instrumente i zvuk)				
3.objašnjava ulogu muzike u društvu i važnost njene primjene u medijima				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Izražava crtanjem muzičke impresije nastale slušanjem muzike. 2b. Izražava vlastitim tijelom i / ili modeliranjem muzički doživljaj.	1a. Ilustruje primjere muzičkih instrumenata, uključujući i tradicionalne, te ugođaj kompozicije.	1a. Ilustruje kreativno doživljava (likovno, tekstualno) slušanih muzičkih primjera.	1a. Ilustruje i tekstualno opisuje odlomke iz pojedinih muzičkih djela (predstave, mjuzikle, opere i slično).	1a. Ilustruje doživljaj muzičkih stilskih perioda (grafiti, plakati, školski časopisi i slično).
2a. Osmišljava tekst na već poznatoj melodiji. 2b. Osmišljava nove brojalice ili rime uz pokret 2c. Izrađuje (uz pomoć odgajatelja) muzičke instrumente (zvečke, udaraljke i puhačke instrumente od predmeta i materijala koji su dostupni i primjereni njihovom uzrastu).	2a. Pronalazi rješenje samostalno ili kao dio grupe u zadanim muzičkim vježbama koristeći zvuk, pokret, ritam ili melodiju. 2b. Razlikuje zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri.	2a. Stvara kratke melodijske /ritmičke fraze sa usvojenom primjenom agogike. 2b. Osmišljava kratke melodije na dostupnim instrumentima. 2c. Spaja tekst i melodiju u smisaone cjeline.	2a. Stvara aranžmane za sviranje na Orffovim ritmičkim instrumentima.	2a. Analizira osnovna sadržajna sredstva u vlastitom i tuđem stvaralaštvu. 2b. Daje kritički osvrt na oblike muzičkog stvaranja.

3a. Povezuje razvoj muzike s razvojem drugih umjetnosti (ples, recitacija, pjevanje, crtanje).	3a. Posjećuje kulturne događaje (primjerene uzrastu) i iskazuje svoje mišljenje o njima.	3a. Objašnjava društveno-kulturni kontekst u kojem se izvodi određena tradicionalna evropska muzika i šire.	3a. Razvija svijest o različitim muzičkim kulturama, umjetnicima, narodima, religijama i običajima posjećujući koncerte ili putem medija (TV, PC, CD itd.).	3a. Razvija osobni muzički identitet (kulturni, nacionalni, globalni).
3b. Posjećuje kulturne događaje primjerene dobi, uz pomoć i podršku.	3b. Uočava pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja.	3b. Razlikuje kulturne događaje koje posjećuje.		3b. Daje kritički osvrt o odnosu stvarnosti prema muzičkoj umjetnosti.
				3c. Izrađuje muzičke programske knjižice i plakate.
				3d. Istražuje ulogu muzike u oblastima kao što su kino, kazalište, mediji ili internet.
Komponenta:		2. Aspekti izvođenja		
Ishodi učenja:				
1.kombinuje elemente plesa, drame i muzike				
2.improvizuje zvuk rukama, nogama, instrumentima kojim raspolaže				
3.izvodi javne nastupe – produkcija i reprodukcija muzike				
Pokazatelji u skladu sa uzrastom učenika za:				
kraj predškolskog odgoja i obrazovanja	kraj 3. razreda (8/9 god.)	kraj 6. razreda (11/12 god.)	kraj devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja (14/15 god.)	kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (18/19 god.)
1a. Razvija psiho-motoričke vještine i sposobnosti (kroz muzičke igre).	1a. Stvara kombinacijom riječi, instrumenta i pokreta.	1a. Kombinuje i osmišljava pokrete uz primjere različitih muzičkih vrsta.	1a. Analizira razlike i sličnosti u djelima u kojim su povezane muzika, ples i drama (opere, baleti, muzički igrokazi, mjuzikli, filmska muzika itd.).	1a. Stvara različite muzičke aktivnosti u skladu s vlastitim interesima i sklonostima (pjevanje, sviranje, ples i pokret, drama).
1b. Upotpunjuje muziku dramatisacijom (kod slušanja ili prilikom pjevanja).				1b. Reproduciraju plesnu koreografiju različitih djela klasične, tradicionalne i popularne muzike u grupi ili u paru.
1c. Prepoznaje dva osnovna pokreta: pokret u metru (po dobama) i pokret u ritmu (na svaki slog teksta).				

<p>2a. Razvija osjećaj za ritam i koordinaciju pokreta zvukovima koji ga okružuju i koje proizvodi.</p>	<p>2a. Osmišljava muzički igrokaz. 2d. Razvija osjećaj za ritam pokretima tijela uz Orffov instrumentarij.</p>	<p>2a. Razvija muzičku kreativnost i vještine koristeći instrumente i koreografiju plesa.</p>	<p>2a. Improvizuje na muzičke teme. 2c. Osmišljava i izvodi pratnje (instrumentalne i plesne) za slušane melodije.</p>	<p>2a. Pronalazi nova rješenja u interpretaciji muzike. 2b. Eksperimentiše sa zvukovima (tonovima i šumovima). 2c. Stvara različite ritamske primjere.</p>
<p>3a. Daje inicijativu i učestvuje u organizovanju muzičkih igara (samostalno ili u grupi). 3b. Prepoznaje važnost javnog nastupa i stiče samopouzdanje.</p>	<p>3a. Nastupa na internim i javnim priredbama izvodeći pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove).</p>	<p>3a. Učestvuje u organizovanju različitih igrokaza. 3c. Nastupa samostalno i u grupi te izvodi pojedine pjesme/kompozicije.</p>	<p>3a. Reproducira samostalno i u ansamblu, koristeći svoj glas ili instrument precizno jasno, uz kontrolu i izražajno.</p>	<p>3a. Nastupa u školi i izvan nje (pjevanje, sviranje, ples, stvaralaštvo). 3b. Daje kritički osvrt na izvedeni muzički program.</p>

Oblasti, komponente i ishodi učenja za umjetničko područje

STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA
Ishodi učenja za:
Osnovna izražajna sredstva i principi likovne umjetnosti <ol style="list-style-type: none">1. analizira osnovna izražajna sredstva i principe u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima2. procjenjuje i uspoređuje likovne principe u svom okruženju3. likovno oblikuje cjeline polazeći od likovnih principa.
Likovni mediji i tehnike <ol style="list-style-type: none">1. istražuje različite likovne medije, tehnike i alate u vlastitom vizualnom izražavanju2. istražuje likovne medije, tehnike i alate u umjetničkim djelima3. povezuje stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i u vlastitom životu.
Stvaralački/istraživački proces <ol style="list-style-type: none">1. predlaže idejna rješenja i inovacije2. procjenjuje i primjenjuje faze radnog (stvaralačkog i istraživačkog) procesa3. stvara kreacije i rekonponira
PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA
Ishodi učenja za:
Promišljanje i refleksija <ol style="list-style-type: none">1. promatra i percipira, istraživački, različite vizualne i likovne sadržaje2. koristi vizualni jezik u vlastitom likovnom i verbalnom izražavanju3. primjenjuje vlastitu vizualnu pismenost u svakodnevnom životu
Znanje o umjetnosti <ol style="list-style-type: none">1. istražuje djela i različite vrste likovnih i vizualnih umjetnosti2. utvrđuje važnost i ulogu kulturno-umjetničkih institucija3. analizira kako različiti konteksti utiču na likovnu umjetnost (stilske karakteristike)4. primjenjuje znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju umjetničkih djela
Doživljaj, analiza djela i kritički osvrt <ol style="list-style-type: none">1. analizira umjetnička djela donoseći vlastiti kritički stav2. daje kritički osvrt i vrednuje vlastiti i tuđi stvaralački i istraživački rad3. uspoređuje likovna djela i vizualne pojave iz neposrednog okruženja uspostavljajući kvalitativne odnose4. analizira primjere kulturne baštine u BiH te kritički procjenjuje važnost njenog očuvanja5. donosi kritički sud o kulturno-umjetničkim događajima
ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA
Ishodi učenja za:
Aktivan odnos prema vizualnoj okolini <ol style="list-style-type: none">1. istražuje prostor primjenjujući znanje o arhitektonskim djelima i urbanističkim cjelinama (u neposrednoj okolini)2. utvrđuje važnost kvalitetnog oblikovanja i estetike upotrebnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu3. analizira vizualne znakove primjenjujući znanje o vizualnoj komunikaciji

Interakcija i komunikacija u umjetnosti

1. utvrđuje važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije u vlastitom i tuđem stvaralaštvu
2. analizira kako kreativni procesi, elementi umjetničkoga djela, principi dizajna pridonose komuniciranju poruke umjetničkog djela
3. istražuje različite kriterije za interpretaciju i vrednovanje umjetničkih djela

Društvena uloga umjetnosti

1. utvrđuje važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim periodima
2. daje kritički osvrt na međuučiteljstvo likovne umjetnosti i društva
3. utvrđuje važnost kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju osobnog identiteta

SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE**Ishodi učenja za:****Muzički stilski periodi**

1. objašnjava komponente pojedinih muzičkih stilova i oblika
2. prepoznaje muzička djela kompozitora kroz stilove
3. utvrđuje estetsku važnost muzike

Vokalna i instrumentalna muzika

1. razlikuje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu muziku
2. razlikuje vrste pjevačkih glasova te reproducira solo i grupno pjevanje
3. prepoznaje muzičke instrumente i sastave

STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA**Ishodi učenja za:****Pjevanje po sluhu i notnom tekstu**

1. razvija muzikalnost i muzičko pamćenje
2. razvija intonativno tačno pjevanje i muzičku pismenost

Sviranje po notnom tekstu i improvizacija

1. primjenjuje notni zapis na instrumentariju
2. razvija muzičku pismenost
3. reproducira grupno muziciranje (hor i instrumentalni sastavi)

ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI**Ishodi učenja za:****Stvaranje i vizualizacija muzike**

1. opisuje muziku kroz likovno i tekstualno izražavanje
2. primjenjuje stečena znanja u muzičkoj teoriji i praksi (kombinuje riječi, instrumente i zvuk)
3. objašnjava ulogu muzike u društvu i važnost njene primjene u medijima

Aspekti izvođenja

1. kombinuje elemente plesa, drame i muzike
2. improvizuje zvuk rukama, nogama, instrumentima kojim raspolaže
3. izvodi javne nastupe – produkcija i reprodukcija muzike

**Shematski prikaz oblasti i komponenti za
UMJETNIČKO PODRUČJE**

KLJUČNE KOMPETENCIJE – PROŽIMAJUĆE TEME ZA umjetničko područje

Ključna kompetencija	Prožimajući pokazatelji (indikatori)
Jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku	<ul style="list-style-type: none"> • čita, razumije i analizira književne i informativne tekstove, • piše razne vrste teksta za različite namjene i publiku, • priča i sluša radi prenosa i razumijevanja informacija sa uvažavanjem efikasno u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnom i kritičkom dijalogu, • piše složene tekstove, • kritički ocjenjuje komunikacije u različitim oblicima, • izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju.
a. Matematička pismenost	<ul style="list-style-type: none"> • sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (formula, modela, konstrukcija, grafikona/dijagrama) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti; • poznavanje matematičkih pojmova i koncepata, uključujući najvažnije geometrijske i algebarske teoreme; • poštivanje istine kao temelja matematičkog razmišljanja.
b. Kompetencija u nauci i tehnologiji	<ul style="list-style-type: none"> • sposobnost razumijevanja i primjene (dekodiranje, tumačenje i razlikovanje) raznih vrsta prikazivanja matematičkih elemenata, fenomena i situacija, odabir i zamjena načina prikazivanja ako i kada je to potrebno; • sposobnost i spremnost da se upotrijebe znanja i metodologija da bi se objasnila priroda. Kompetencija u tehnologiji se tumači kao primjena znanja da bi se promijenilo prirodno okruženje u skladu sa ljudskim potrebama; • razumijevanje odnosa između tehnologije i drugih područja: naučni napredak (npr. u medicini), društvu (vrijednosti, moralna pitanja), kulturi (npr. multimediji), ili okruženju (zagađenost, održivi razvoj); • spremnost sticanja znanja iz prirodnih nauka i interes za nauku, te naučnu i tehnološku karijeru.
Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka)	<ul style="list-style-type: none"> • kritičko korištenje informaciono-komunikacijske tehnologije za pridobijanje, vrednovanje i pohranjivanje informacija, za produkciju, predstavljanje i razmjene informacija i za učestvovanje u virtualnim društvenim mrežama; • svjest o razlikama između realnog i virtualnog svijeta; • upotreba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključavanja u društvo, korištenje tehnologije za podršku kritičkog načina razmišljanja; • poštovanje privatnosti kod korištenja društvenih mreža poštivanje etičkih načela, prepoznavanje pouzdanosti i valjanosti pridobijenih informacija, upotreba mreža za širenje horizonta.

<p>Učiti kako se uči</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjena i definisanje vlastitih ciljeva učenja: <ul style="list-style-type: none"> ➤ razvijanje svijesti o vlastitim mogućnostima i o vlastitim jakim i slabim stranama, stilovima učenja, inteligencijama kao i sposobnosti identifikovanja sopstvenih potreba radi primjene sopstvenih strategija i procedura u procesu učenja; • Razvijanje sposobnosti popravljavanja, poboljšavanja (samoregulacija): <ul style="list-style-type: none"> ➤ predplaniranje, izvršenje, kontrola, korekcija različitih oblika komunikativnih aktivnosti (receptije, interakcije, produkcije, medijacije); • Upotreba različitih metoda i strategija učenja: <ul style="list-style-type: none"> ➤ poznavanje i svjesno korištenje različitih strategija učenja; ➤ omogućavanje učeniku da stekne sposobnost otkrivanja svog najuspješnijeg i najbržeg načina za učenje, da odabere različite mogućnosti i da najbolje primijeni u praksi; ➤ razvijanje kritičkog stava do toga, što učenik u školi uči i do vlastitog procesa učenja; ➤ sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti; ➤ razvijanje samomotivacije, samopouzdanja, potrebe po kontinuiranom učenju.
<p>Socijalna i građanska kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznavanje vlastitih emocija, zanimanje za i poštovanje drugih kultura; • razumijevanje vlastitog narodnog identiteta i sebe kao pripadnika određene zajednice i u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatka svijeta; • svijest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljedstvu i o kulturnoj i jezičkoj raznolikosti svijeta; • poznavanje lingvističkih i kulturnih posebnosti društva i zajednica, u kojim se govori određeni strani jezik; • razvijanje svjesnosti i razumijevanja sociokulturnih i međukulturnih pravila i normi upotrebe stranog jezika, i razvijanje odgovarajućih strategija za komunikaciju, interpretaciju i korištenje poruka u skladu sa ovim pravilima i normama (sociolingvistička kompetencija); <ul style="list-style-type: none"> ➤ uvažavanje karakterističnih crta društvenih odnosa (pozdravi, način obraćanja); ➤ uvažavanje pravila lijepog ponašanja (izraziti zahvalnost, naklonost, podijeliti brigu, radost, itd.); ➤ uvažavanje razlika u jezičkim registrima (nivoi formalizma); ➤ sposobnost prepoznavanja dijalekta i akcenta (naglasa) kroz leksičke, gramatičke, fonološke, glasovne, paralingvističke elemente (npr. govor tijelom); ➤ konstruktivno komuniciranje i poštovanje u društvenim situacijama, kvalitetna međusobna komunikacija.
<p>Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • upravlja projektima • prepoznavanje vlastitih jakih i slabih strana • rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način • konstruktivno saradivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada • upravljanje rizikom i razvijanje svijesti o odgovornosti.

<p>Kulturna svijest i kulturno izražavanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • izbjegavanje stereotipa, primanje kompromisa, razvijanje osobnog integriteta i poštovanje integriteta drugih, primjerno samopouzdanje; • konstruktivno izražavanje vlastitog mišljenja i frustracija, sposobnost empatije; • poznavanje najznačajnijih kulturnih dostignuća, uključujući i popkulturu, vrednovanje umjetničkog rada i kulturnih događaja; • uvažavanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvođenjima i razvijanje osjećaja za lijepo.
<p>Kreativno-produktivna kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje kompleksnog mišljenja: <ul style="list-style-type: none"> ➤ sažimanje, generaliziranje, podrška upotrebi viših kognitivnih sposobnosti, kao što su analiza, sinteza, vrednovanje, upotreba kritičkog mišljenja (razlikovanje između činjenica i mišljenja, argumentovanje teza); ➤ upotreba logičnog strukturiranja i nizanja argumenata ➤ Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje te osjećaj za estetske vrijednosti: ➤ proizvodnja i povezivanje različitih ideja, proizvodnja pretpostavki i različitih proizvoda; • Razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenosti za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja: <ul style="list-style-type: none"> ➤ sposobnost tolerisanja suprotnih ideja; ➤ donošenje zaključaka nezavisno; ➤ razvijanje pozitivnog stava i spremnosti za relativiziranje sopstvenog stanovišta i sistema vrijednosti, razvijanje spremnosti za otklon u odnosu na ustaljena ponašanja prema drugim kulturama; • Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima: <ul style="list-style-type: none"> ➤ omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija; ➤ razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih

Literatura za umjetničko područje

- Blacking, John (1976.) *How Musical is Man?* London: University of Washington Press.
- Buble, Nikola (2004.) *Kulturološki pristup glazbi*. Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, Ogranak Matice hrvatske Split.
- Rihtman-Auguštin, Dunja (1984.) *Struktura tradicijskog mišljenja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Smjernice za umjetnički odgoj*, Prva svjetska konferencija o umjetničkom odgoju, Lisabon: UNESCO, 2006.
http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/2009/09/Smjernice_UNESCO_o_umjetnickom_odgoju_06.pdf
- Arts and Cultural Education at School in Europe*, Brussels: Eurydice, Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2009.
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113en.pdf
- Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education*, The Second World Conference on Arts Education, Seoul: UNESCO, 2010.
http://portal.unesco.org/culture/en/files/41117/12798106085Seoul_Agenda_Goals_for_the_Development_of_Arts_Education.pdf/Seoul+Agenda_Goals+for+the+Development+of+Arts+Education.pdf
- National Core Curriculum For Basic Education 2004: National Core Curriculum For Basic Education Intended For Pupils Subject To Compulsory Education*, Helsinki: Finnish National Board of Education, 2004., str. 233-238.
- National Core Curriculum for Upper Secondary Schools 2003: National Core Curriculum for General Upper Secondary Education Intended for Young People*, Helsinki: Finnish National Board of Education, 2003., str. 204-207.
- Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre*, Stockholm, 2011., str. 22-32.
- Upper Secondary School 2011*, Stockholm, 2011., str. 207-214.
- National curriculum for basic schools*, Tallinn: Government of the Republic, 2011., str. 20-26.
- Subject field: Art subjects*, u: *National curriculum for upper secondary schools*, Tallinn: Government of the Republic, 2011., str. 1-4, 10-16. http://www.ibe.unesco.org/curricula/estonia/er_usfw_2011_eng.pdf
- Framework Education Programme for Basic Education*, Prag, 2007., str. 70-72.
- Framework Education Programme for Secondary General Education (Grammar Schools)*, Prag, 2007., str. 54-55.
- Art and design programmes of study: key stages 1 and 2*, National curriculum in England, 2013.
<https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-art-and-design-programmes-of-study>
- Art and design programmes of study: key stage 3*, National curriculum in England, 2013.
<https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-art-and-design-programmes-of-study>
- Arts education (Elementary school) – Saskatchewan – Curricula. 2. Competency-based education – Saskatchewan*. Ministry of Education, 2011., str. 1-17, 21, 22-24, 34.
https://www.curriculum.gov.sk.ca/webapps/moe-curriculum-BBLEARN/index.jsp?lang=en&subj=arts_education&level=1
- Visual Art 10, 20, 30 Curriculum Requirements, Saskatchewan Education*, 1996.
https://www.curriculum.gov.sk.ca/webapps/moe-curriculum-BBLEARN/index.jsp?lang=en&subj=arts_education&level=102030
<http://www.australiancurriculum.edu.au/the-arts/visual-arts/curriculum/f-10?layout=1>
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2011., str. 152-188.
http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf
- Prijedlog Nacionalnog kurikuluma nastavnoga predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost*, Zagreb: Cjelovita kurikularna reforma, 2016.
<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Likovna-kultura-i-Likovna-umjetnost.pdf>

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb, kolovoza 2016. godine: <file:///C:/Users/HOME/Downloads/Nastavni%20plan%20i%20program%20za%20OS.pdf>; (23. 9. 2016.).

Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost. Zagreb, veljače 2016. godine: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Glazbena-kultura-i-glazbena-umjetnost.pdf>; (8. 9. 2016.).

Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta (osnovno i srednje obrazovanje) Glazbena kultura i Glazbena umjetnost: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Glazbena-kultura-i-glazbena-umjetnost.pdf>; (8. 9. 2016.). - printano

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednje obrazovanje – Republika Hrvatska – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf; (8. 9. 2016.). – (str. 208 – umjetničko područje) – (str. 212-213 – glazbena kultura i umjetnost)

<https://www.ncvvo.hr/>; (22.9.2016.).

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Okvir-za-vrednovanje.pdf>; (22.9.2016.).

Department for Education. The national curriculum in England. Key stages 1 and 2 framework document. September 2013.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/425601/PRIMARY_national_curriculum.pdf; (4. 9. 2016.).

Statutory curriculum in England: music programmes of study. Published 11 September 2013. Contents: Key stage 1; Key stage 2; Key stage 3. <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-music-programmes-of-study/national-curriculum-in-england-music-programmes-of-study>; (3. 9. 2016.).

Government of western Australia. School Curriculum and Standards Authority. Music. Rationale.

<http://k10outline.scsa.wa.edu.au/data/print-to-pdf/api.php?url=http%3A%2F%2Fk10outline.scsa.wa.edu.au%2Fhome%2Fprint-to-pdf%2Fprint-to-pdf%3FcourseID%3D51004%2C>; (4.9.2016.).

Okvir nacionalnog kurikuluma – osnovi učenja i nastave (za obuke i oglednu primenu):

<http://www.osdositej.edu.rs/222.pdf>; (8. 9. 2016.).

Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine (*Službeni glasnik RS*, br. 107/2012):

<http://www.vtsnis.edu.rs/StrategijaObrazovanja.pdf>; (8. 9. 2016.).

<http://www.rpz-rs.org/277/rpz-rs/NPP/za/predskolsko/obrazovanje/i/vaspitanje#.V9Evnih97IW>; (8. 9. 2016.).

[http://www.mozks-](http://www.mozks-ksb.ba/Dokumenti/OpciDokumenti/Nastavni%20plan%20i%20program%20na%20hrvatskome%20jeziku%20za%20gimnazije%20%20u%20Bosni%20i%20Hercegovini.pdf)

<ksb.ba/Dokumenti/OpciDokumenti/Nastavni%20plan%20i%20program%20na%20hrvatskome%20jeziku%20za%20gimnazije%20%20u%20Bosni%20i%20Hercegovini.pdf>; (22.9.2016.).

<http://www.rpz-rs.org/jezik/lat#.V9Ew7ih97IW>; (8. 9. 2016.).

Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja:

[http://www.rpz-](http://www.rpz-rs.org/sajt/doc/file/web_portal/05/5.1/Program%20predskolskog%20vaspitanja%20i%20obrazovanja.pdf)

rs.org/sajt/doc/file/web_portal/05/5.1/Program%20predskolskog%20vaspitanja%20i%20obrazovanja.pdf; (8. 9. 2016.).

NPP za osnovno obrazovanje i vaspitanje:

<http://www.rpz-rs.org/21/rpz-rs/NPP/za/osnovno/obrazovanje/i/vaspitanje#.V9Ev5yh97IV>; (8. 9. 2016.).

NPP za srednje obrazovanje i vaspitanje:

<http://www.rpz-rs.org/22/rpz-rs/NPP/za/srednje/obrazovanje/i/vaspitanje#.V9Ewryh97IU>; (8. 9. 2016.).

Federalni Okvirni NPP za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji BiH:

http://www.sobih.ba/siteoo/images/stories/galerije/Zakonska_akta/okvini%20npp.pdf; (8. 9. 2016.).

Pedagoški zavod tuzlanskog kantona:

<http://pztz.ba/Page.aspx?id1=62>; (21.9.2016.) – predškolsko, 1.- 9. razreda OŠ i srednje obrazovanje

NPP za gimnazije na hrvatskom jeziku u BiH:

<http://www.mozks->

ksb.ba/Dokumenti/OpciDokumenti/Nastavni%20plan%20i%20program%20na%20hrvatskome%20jeziku%20za%20gimnazije%20u%20Bosni%20i%20Hercegovini.pdf; (21. 9. 2016.)

Federalni Okvirni NPP za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji BiH:
http://www.sobih.ba/siteoo/images/stories/galerije/Zakonska_akta/okvini%20npp.pdf; (8. 9. 2016.).

Pedagoški zavod tuzlanskog kantona:
<http://pztz.ba/Page.aspx?id1=62>; (21.9.2016.) – predškolsko, 1.- 9. razreda OŠ i srednje obrazovanje

Zavod za školstvo:
<http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi>; (8. 9. 2016.).

<http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi/predskolsko>; (8. 9. 2016.).

<http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi/osnovno>; (8. 9. 2016.).

<http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi/gimnazija>; (8. 9. 2016.).

<http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi/sss>; (8. 9. 2016.).

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf; (8. 9. 2016.). –
(str. 23 – umetnost-glasba).

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Izdavač:

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za izdavača:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Lektura:

Jasminka Nalo

DTP:

APOSO